

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Факультет № 6
Кафедра соціології та психології*

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни «**Психологія девіантних підлітків**»
вибіркових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

053 Психологія (практична психологія)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 р. № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 р. № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 р. №7

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології (протокол від 15.08.2023 № 8)

Розробник:

Доцент кафедри соціології та психології, кандидат психологічних наук,
доцент Шиліна А.А.

Рецензенти:

1. Провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії морально-психологічного супроводження службово-бойової діяльності Національної гвардії України науково-дослідного центру службово-бойової діяльності Національної гвардії України, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник Мацегора Я. В.

2. Доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент Чепіга Л.П.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5 Загальна кількість годин – 150 Кількість тем – 10	05 соціальні та поведінкові науки; 053 Психологія; Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Навчальний курс 2 Семестр 4 Вид контролю: екзамен
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання Лекції – 32; Семінарські заняття – 0; Практичні заняття – 32; Лабораторні заняття – 0; Самостійна робота – 86; Індивідуальні завдання: Курсова робота – Реферати (тощо) –	заочна форма навчання Лекції – 4; Семінарські заняття – 0; Практичні заняття – 6; Лабораторні заняття – 0; Самостійна робота – 140; Індивідуальні завдання: Курсова робота – Реферати –	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни «Психологія девіантних підлітків» полягає в тому, щоб сформувати у здобувачів систему теоретичних знань, технологій діагностичної та корекційно-розвиваючої роботи в області психології девіантної поведінки в підлітковому віці, необхідних для формування професійних компетенцій. Озброєння здобувачів знаннями про роботу з девіантними підлітками, про поняття загальновизнаних соціальних норм, та навичками соціально-психологічної роботи з підлітками.

Основні завдання курсу «Психологія девіантних підлітків»:

полягають в цілеспрямованому оволодінні здобувачами теоретичними знаннями з психології девіантної поведінки, зокрема девіантної поведінки підлітків, її загальними положеннями, цілями, методами, видами та застосуванні цих знань у різних областях людської діяльності, а також попередженні, нейтралізації девіантних проявів у підлітків.

Міждисциплінарні зв'язки: загальна психологія, соціологія, вікова та педагогічна психологія, психолого-правова деонтологія, психологія агресії.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен знати:

- теоретичні основи психології девіантних підлітків;
- співвідношення норми і патології;
- особливості порушення поведінки при різних нозологічних формах;

- мати уявлення про теоретичні концепції девіантної поведінки, основні види девіантної поведінки;
- етапи становлення особистості з девіантною поведінкою;
- бути компетентним у визначенні специфіки науково-дослідної та соціально-психологічної роботи, якщо об'єктом психологічного дослідження виступають соціальні прояви девіації або особи, що належать до девіантної соціально-вікової групи.

вміти: визначати предмет, об'єкт та завдання психології девіантних підлітків; організувати психологічне дослідження в ракурсі девіації, отримати інформацію про соціальні наслідки поширення девіації; застосовувати теоретичні знання при методах діагностики та психологічної корекції, пов'язаних з відхиленнями в поведінці; застосовувати методи психологічного вивчення осіб з метою виявлення наявних відхилень у поведінці.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:	
Інтегральна компетентність,	І. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.
Загальні компетентності	<p>ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.</p> <p>ЗК10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової</p>

Спеціальні компетентності (фахові)	<p>активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.</p> <p>СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.</p> <p>СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.</p> <p>СК6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.</p> <p>СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну діяльність відповідно до запиту.</p> <p>СК11. Здатність дотримуватися норм професійної етики.</p> <p>СК13. Здатність до розроблення та реалізації психологічної корекції в залежності від потреб конкретних індивідів та груп.</p> <p>СК15. Здатність аналізувати психолого-правові проблеми та здійснювати психологічне забезпечення у правовій сфері.</p>
---	---

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Соціально-психологічні особливості підліткового віку.

Підлітки як соціально-демографічна група та їх особливості. Проблема взаємовідносин між підлітками та дорослими. Характеристика підліткового віку. Акцентуації характеру підлітків. Поведінка як психологічна і соціологічна категорія. Критерії визначення понять «девіантна поведінка» і «девіантні підлітки».

Тема 2. Основні поняття та чинники девіантної поведінки в психології.

Визначення понять «соціальні відхилення» і «девіантна поведінка». Соціальні норми: генезис, сутність, класифікація. Поняття «асоціальна поведінка», «делінквентна поведінка», «адиктивна поведінка» та ін. Види і форми даних різновидів девіантної поведінки. Маргінальність, маргінальний тип особистості і феноменологія маргінальної поведінки. Характеристика деструктивної поведінки і її форми. Девіантна поведінка в медичних класифікаціях. Соціально - правовий підхід до проблеми класифікації поведінки, що відхиляється. Психологічні класифікації відхилень у поведінці.

Роль біологічних факторів у формуванні девіантної особистості. Основні механізми взаємодії в системі біологічне - психічне - соціальне. Спадкові фактори аномального розвитку особистості: генетичні та хромосомні аберації. Роль органічного ураження головного мозку різного генезу. Процес соціалізації як розвиток і самореалізація людини в процесі засвоєння і відтворення культури суспільства. Механізми соціалізації. Мікросоціальні чинники формування девіантної поведінки. Психологічні чинники формування відхилень в поведінці: соціальний інтелект і соціальна компетентність, вплив окремих психологічних особливостей (тривожність, емпатичність, збудливість, боязкість). Специфіка прояву девіантної поведінки залежно від типу акцентуації (психопатії).

Тема №3. Основні теоретичні підходи до проблеми девіантної поведінки.

Біологічні підходи: Ч. Ламбразо, П.Б. Ганнушкіна, У. Шелдона, Е. Голдберга, підходи на основі сучасних досягнень генетики. Соціологічні підходи: теорії аномії Е. Дюркгейма, Р. Мертон, теорія етикетування Д. Уолкса, підхід на основі культурального релятивізму, вітчизняні соціологічні походи. Психологічні підходи - традиції вивчення девіантної поведінки в рамках поняття «агресія». Класифікація агресії. Теорія потягу З. Фрейда. Етологічна теорія К. Лоренца. Теорія агресивної поведінки. Теорія фрустрації Д. Долларда і теорія соціального навчання. Вітчизняні підходи до вивчення девіантної поведінки.

Тема №4. Класифікація і характеристика основних форм девіантної поведінки підлітків.

Основні види девіантної поведінки і їх характеристика. Своєрідність девіантних форм поведінки в підлітковому віці. Психологічне особливості підліткового віку, що сприяють виникненню різних форм девіантної поведінки. Психологічні особливості девіантних підлітків.

Тема №5. Діагностика девіантної поведінки підлітків.

Мета і завдання діагностики девіантної поведінки підлітків. Принципи діагностики девіантної поведінки підлітків. методи діагностики девіантної поведінки підлітків. Методики діагностики девіантної поведінки підлітків. Методи діагностики агресивної поведінки підлітків. Методи діагностики агресивної поведінки підлітків. Методи діагностики суїцидальної поведінки підлітків. Методи діагностики нехімічних форм адиктивної поведінки. Методи діагностики хімічних форм адиктивної поведінки.

Тема №6. Ризикована поведінка в підлітковому віці.

Сутність прояву ризикованої поведінки. Схильність до ризику (ризикованість). Моделі формування ризикованої поведінки. Типи ризиків у підлітковому середовищі. Механізми управління ризикованою поведінкою. Групові девіації у підлітковому середовищі. Сутність групових проявів девіацій. Залучення підлітків до молодіжних субкультур. Особливості функціонування груп смерті в Інтернет-мережі.

Тема №7. Соціально-психологічні особливості суїцидальної поведінки підлітків.

Суїцид: загальні поняття, термінологія, поширеність. Типологія суїцидів. Основні підходи до розуміння сутності причин суїциду серед підлітків. Особливості суїцидальної поведінки підлітків. Профілактика суїцидальної поведінки.

Тема №8. Девіації у сексуальній поведінці підлітків.

Сексуальність та вікові періоди її становлення. Особливості формування та вияву сексуальності у підлітків. Сексуальна норма та сексуальна патологія. Транзиторні сексуальні девіації у підлітковому віці. Профілактика підліткових сексуальних девіацій.

Тема № 9. Характеристика схильних до бродяжництва підлітків.

Дитяча безпритульність: аналіз проблеми. Чинники, що детермінують втечі з дому. Особливості соціальної поведінки дітей-бродяг. Державна політика щодо організації соціальної роботи з дітьми, які перебувають у стані бродяжництва.

Тема № 10. Профілактика та корекція девіантної поведінки підлітків.

Основні напрямки профілактики девіацій. Стадії та форми профілактичної роботи. Специфіка профілактичної роботи з девіантними підлітками. Критерії ефективності профілактики девіантної поведінки. Особливості здійснення профілактичної роботи у межах превентивної педагогіки. Мета і завдання поведінкової корекції. Різновиди корекційної роботи та їх функціональне призначення. Етапи та форми організації корекційної роботи. Методи психологічної корекції девіантної поведінки.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	

Семестр 4							
Тема № 1 Соціально-психологічні особливості підліткового віку.	10	2	-	2	-	6	екзамен
Тема № 2 Основні поняття та чинники девіантної поведінки в психології.	24	4	-	4	-	16	
Тема № 3. Основні теоретичні підходи до проблеми девіантної поведінки.	16	4	-	4	-	8	
Тема № 4 Класифікація і характеристика основних форм девіантної поведінки підлітків.	12	2	-	2	-	8	
Тема № 5. Діагностика девіантної поведінки підлітків.	16	4	-	4	-	8	
Тема № 6. Ризикова поведінка в підлітковому віці.	16	4	-	4	-	8	
Тема № 7. Соціально-психологічні особливості суїцидальної поведінки підлітків.	12	2	-	2	-	8	
Тема № 8. Девіації у сексуальній поведінці підлітків.	12	2	-	2	-	8	
Тема № 9. Характеристика схильних до бродяжництва підлітків.	16	4	-	4	-	8	
Тема № 10. Профілактика та корекція девіантної поведінки підлітків.	16	4	-	4	-	8	
Всього за семестр № 4:	150	32	-	32	-	86	

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр 4							
Тема № 1 Соціально-психологічні особливості підліткового віку.	11	-	-	1	-	10	
Тема № 2 Основні поняття та чинники девіантної поведінки в психології.	13	1	-	-	-	12	
Тема № 3. Основні теоретичні підходи до проблеми девіантної поведінки.	27	-	-	1	-	26	

Тема № 4. Класифікація і характеристика основних форм девіантної поведінки підлітків.	14	1	-	1	-	12	екзамен
Тема № 5. Діагностика девіантної поведінки підлітків.	16	1	-	1	-	14	
Тема № 6. Ризикована поведінка в підлітковому віці.	14	-	-	-	-	14	
Тема № 7. Соціально-психологічні особливості суїцидальної поведінки підлітків.	12	-	-	-	-	12	
Тема № 8. Девіації у сексуальній поведінці підлітків.	12	-	-	-	-	12	
Тема № 9. Характеристика схильних до бродяжництва підлітків.	16	1	-	1	-	14	
Тема № 10. Профілактика та корекція девіантної поведінки підлітків.	15	-	-	1	-	14	
Всього за семестр № 4:	150	4	-	6	-	140	

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни			Література:
	Тема № 1. Соціально-психологічні особливості підліткового віку.		
	<p>Підготувати відповіді на запитання:</p> <p>1. Проаналізуйте особливості соціальної ситуації розвитку дитини у підлітковому віці.</p> <p>2. У чому полягає сутність кризи підліткового віку?</p> <p>3. Схарактеризуйте провідну діяльність підлітків.</p> <p>4. Які основні новоутворення можна спостерігати у підлітковому віці?</p> <p>5. Які особливості розвитку самосвідомості особистості підлітка?</p> <p>6. Що свідчить про становлення спонукальної сфери підлітків?</p>	1; 3; 8.	
	Тема № 2 Основні поняття девіантної поведінки в психології.		
	<p>Підготувати відповіді на запитання:</p> <p>1. Опишіть механізм здійснення впливу соціальної норми та поведінку конкретної особистості.</p> <p>2. У який спосіб представлені соціальні норми у свідомості людини?</p> <p>3. У чому полягає відмінність між поняттями «девіантна поведінка» і «соціальне відхилення»? 4. Як кількісно й якісно можна схарактеризувати соціальні відхилення?</p> <p>5. Класифікуйте соціальні відхилення та складіть перелік тих відхилень, які Ви спостерігаєте у своєму соціальному оточенні.</p>	1; 3; 9; 10.	
	Тема № 3. Основні теоретичні підходи до проблеми девіантної поведінки.		

	<p>Підготуйте відповіді на питання.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Назвіть соціальні причини девіантної поведінки особистості. 2. Схарактеризуйте перший етап розвитку протосоціологічних знань про девіантну поведінку. 3. Які біологічні передумови появи девіацій Вам відомі? 4. Прокоментуйте вислів Е. Дюркгейма «Злочин необхідний ...корисний для нормальної еволюції моралі та права ... він готує зміни». 5. Зазначте особливості пояснення девіацій представниками структурного функціоналізму (Р. Мертон, Т. Парсонс, П. Сорокін, Р. Клауорд, Л. Оулін). 6. У чому полягає сутність теорії диференційованої асоціації Е. Сазерленда? 7. Поясніть механізм появи девіацій у межах теорії стигматизації (Ф. Танненбаум, Г. Беккер, Е. Лемерт, І. Гоффман). 8. Зазначте причини появи девіацій за культурологічною теорією (А. Коен, Дж. Мілер, Т. Селлін) 	1; 3; 9; 13; 16.
	Тема № 4 Класифікація і характеристика основних форм девіантної поведінки підлітків.	
	<p>Підготувати відповіді.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. У чому полягає сутнісна різниця між термінами «агресія» та «агресивність»? 2. Зазначте ознаки агресивної поведінки особистості. 3. За якими критеріями здійснюється класифікація різновидів агресивної поведінки? 4. Якими віковими особливостями визначається агресивна поведінка підлітків? 5. У чому полягають сутнісні відмінності класифікації делінквентної поведінки у межах соціології, права, психології та інших наук? 6. Визначте особливості свідомості антисоціальної особистості. 	2; 4; 9; 13; 16.
	Тема № 5 Діагностика девіантної поведінки підлітків.	
	<p>Виконати завдання.</p> <p>Провести психологічну діагностику 3-5 осіб і зробити висновки.</p>	3; 6; 7; 9; 14; 18.
	Тема №6. Ризикована поведінка в підлітковому віці.	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Окресліть сутність основних функцій ризику. 2. Проаналізуйте провідні ознаки ризикованої поведінки підлітків. 3. Які складові виділяють у схильності до ризику як риси характеру? 4. Схарактеризуйте моделі ризикованої поведінки. 5. Ризикована поведінка у підлітковому віці - норма чи девіація? 6. Зазначте типи ризиків, що зустрічаються у підлітковому середовищі. 	3; 6; 7; 9; 14; 18.

	<p>7. Які особливості розвитку самосвідомості особистості підлітка?</p> <p>8. Чи пов'язані і як саме ситуації ризиків та типи ризиків, появу яких вони детермінують?</p> <p>9. Як оцінити ефективність механізмів управління ризиками?</p>	
	Тема № 8. Соціально-психологічні особливості суїцидальної поведінки підлітків.	
	<p>Підготуйте відповіді:</p> <p>1. Дайте визначення поняття «суїцидальна поведінка» та схарактеризуйте її структурні складові.</p> <p>2. Зазначте, що є провідним чинником у формуванні суїцидальних тенденцій?</p> <p>3. Які домінуючі детермінанти суїцидальної поведінки виділяють у межах психологічного підходу?</p> <p>4. Схарактеризуйте типи самогубств за Е.Дюркгеймом.</p> <p>5. Які суїцидонебезпечні ситуаційні реакції виділяють для підліткового віку?</p> <p>6. Визначте особливості реалізації превентивної роботи щодо попередження суїцидів у підлітковому середовищі.</p>	1; 4; 13; 16; 18.
	Тема № 9 Девіації у сексуальній поведінці підлітків.	
	<p>Підготуйте відповіді:</p> <p>1. У чому полягає сутність понять «сексуальна норма» та «сексуальне відхилення»?</p> <p>2. Схарактеризуйте можливі патологічні та непатологічні відхилення сексуальної поведінки підлітків.</p> <p>3. Визначте особливості основних періодів розвитку сексуальності.</p> <p>4. Зазначте сутнісні відмінності між формами статевої активності та сексуальними девіаціями, що можуть виявлятися у підлітковому віці.</p> <p>5. У чому полягає специфіка системи психологічної профілактики сексуальних дисфункцій та девіацій?</p> <p>6. Схарактеризуйте провідні напрямки роботи щодо формування сексуальної культури підростаючого покоління.</p>	1; 2; 7; 9; 13; 16; 19.
	Тема № 10 Характеристика схильних до бродяжництва підлітків.	
	<p>1. Дайте визначення термінів «безпритульність», «бродяжництво» й визначте сутнісні відмінності.</p> <p>2. Зазначте, яких дітей слід називати «дітьми, що перебувають у стані бродяжництва»?</p> <p>3. Спробуйте пояснити, чому наявна невідповідність між статистичними даними та реальними цифрами щодо кількості зареєстрованих дітей-бродяг.</p> <p>4. Визначте особливості соціальної поведінки дітей-бродяг.</p> <p>5. Які причини актуалізації дитячого бродяжництва у сучасному українському суспільстві Вам відомі?</p> <p>6. Поясніть чому інтенсивність втеч дітей з дому припадає на підлітковий вік?</p>	2; 6; 9; 13; 16; 17.

		7. У чому відмінність між імпульсивними, емансипаційними та демонстративними втечами? 8. Від чого залежить ефективність вирішення проблеми дитячої безпритульності та бродяжництва?	
		Тема № 11 Профілактика та корекція девіантної поведінки підлітків.	
		Питання для самостійного розгляду: 1. Назвіть та охарактеризуйте відомі Вам напрямки психологічної допомоги девіантними підліткам. 2. Визначте сутність різних форм профілактичної роботи з девіантними підлітками. 3. Які критерії ефективності організації профілактичної роботи щодо попередження поширення різних форм девіантної поведінки Вам відомі? 4. У чому полягає сутність психологічної превенції та психологічної інтервенції? 5. Визначте яке місце у превентивній педагогіці посідає система превентивного виховання?	3-5; 7; 9; 10.

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми рефератів

5.1.2. Теми курсових робіт немає

5.1.3. Теми наукових робіт немає

6. Методи навчання

Навчання з дисципліни проходить у формі: лекцій, практичних занять, а також самостійної та індивідуальної роботи. В процесі навчання використовуються наступні методи:

- лекції,
- інтерактивний метод,
- пояснювально-ілюстративний,
- метод наукового порівняння
- частково-пошуковий метод,
- метод виконання кейсу;
- дослідницький метод,
- метод проектів у формі індивідуальних/групових навчальних проектів,
- метод проблемного викладання.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

Питання для підсумкового контролю (екзамен)

1. Соціально-психологічні особливості підліткового віку
2. Критерії визначення понять «девіантна поведінка» і «девіантні підлітки»
3. Сучасні напрямки дослідження девіацій.
4. Критерії оцінки порушень поведінки.
5. Індивідуальні прояви дезадаптації.
6. Поняття «норми» і «патології». Соціальна норма.
7. Характеристика розладів поведінки.
8. Класифікація розладів поведінки по МКБ-10.
9. Класифікації девіантної поведінки.
10. Психологічні чинники девіантної поведінки.
11. Соціальні чинники девіантної поведінки.
12. Біологічні чинники девіантної поведінки.
13. Акцентуації і психопатії та їх взаємозв'язок з аномальним розвитком особистості і девіантною поведінкою.
14. Специфіка прояву девіантної поведінки в залежності від типу акцентуації (психопатії).
15. Психоаналітичний підхід до розуміння відхилень у поведінці.
16. Модель ризикованої поведінки.
17. Когнітивний підхід Бека.
18. Біологічні підходи: Ч. Ламброзо, П.Б. Ганнушкіна, У. Шелдон, Е. Голдберг.
19. Соціологічні підходи у вивченні девіантної поведінки.
20. Психологічні підходи - традиції вивчення девіантної поведінки.
21. Етологічна теорія К. Лоренца.
22. Теорії агресивної поведінки. Агресивна поведінка підлітків.
23. Теорія фрустрації і теорія соціального навчання.
24. Вітчизняні підходи до вивчення девіантної поведінки.
25. Адиктивна поведінка підлітків: нехімічні форми.
26. Адиктивна поведінка підлітків: хімічні форми.
27. Харчові адикції підлітків.
28. Аутоагресивна поведінка підлітків.
29. Суїцидальна поведінка підлітків.
30. Наркоманія підлітків.
31. Алкоголізм підлітків.
32. Інтернет-залежність підлітків.
33. Діагностика девіантної поведінки підлітків.
34. Корекція девіантної поведінки підлітків.
35. Особливості формування та вияву сексуальності у підлітків.
36. Профілактика підліткових сексуальних девіацій.
37. Дитяча безпритульність: аналіз проблеми.
38. Особливості соціальної поведінки дітей-бродяг.
39. Державна політика щодо організації соціальної роботи з дітьми, які перебувають у стані бродяжництва.

40. Групові девіації у підлітковому середовищі.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Оцінювання навчальної дисципліни проводиться за результатами поточного та підсумкового контролю:

- поточний контроль - 50 балів
- підсумковий контроль 50 балів.

Оцінка за поточний контроль складається з оцінювання аудиторної та результатів самостійної роботи здобувача.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни за семестр, визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені).

Здобувач вищої освіти має право на визнання результатів навчання (умінь, компетентностей) у неформальній та/або інформальній освіті, які поширюється на дисципліни обов'язкової та вибіркової компонент, що за тематикою та змістом відповідають як навчальній дисципліні загалом, так і її окремим розділам, темам, індивідуальним завданням (курсова робота, контрольна робота тощо), які передбачені робочою програмою (силабусом) конкретної навчальної дисципліни. (Посилання на Положення про порядок визнання в Харківському національному університеті внутрішніх справ **результатів** навчання (умінь, компетентностей) у неформальній та/або інформальній освіті http://univd.edu.ua/files/generaldocs/non_formal_education.pdf)

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських та практичних занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи;
- оцінка роботи в малих групах.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни, рівень самостійної підготовки до занять.

Поточний контроль. До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час практичних занять;
- якості виконання самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти (далі – здобувач) знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться до журналів обліку роботи академічної групи за національної системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну роботу виставляються в журналі обліку роботи

академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів враховуються такі види робіт: навчальні заняття (практичні) самостійна робота (виконання домашніх завдань, ведення конспектів, виконання прагматичних завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій робочою програмою навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

Підсумковий контроль. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. ***Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку, екзамену) обов'язкова.*** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік, екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамені), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить **50**.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру, та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку).

*Підсумкові бали
навчальної
дисципліни*

*Загальна кількість балів
(перед підсумковим
контролем)*

*Кількість балів за
підсумковим контролем*

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (екзамену) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового екзамену чи заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до

складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівники.

Умови визначення навчального рейтингу здобувача, а також вимоги і критерії оцінювання деталізовані нижче.

УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ ЗА СЕМЕСТР			
Вид роботи	Кількість	Максимум балів за 1 вид роботи	Разом
Робота на лекційному занятті	16	1	16
Робота на практичному занятті	16	2	32
Індивідуальне завдання	1	2	2
Підсумковий контроль (екзамен)	1	50	50
Всього			100
ВИМОГИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ			
Вид роботи	Кількість балів за один вид робіт	Критерії оцінювання	
Робота на лекційному занятті	1	Всі лекції з даного курсу мають інтерактивний характер, отже максимальну оцінку за роботу на лекції отримують здобувачі, які постійно включені в обговорення питань лекції, проявляють ініціативність.	
	0,5	Даний бал отримують здобувачі, які не беруть участі у обговоренні, втім демонструють уважність і не відволікаються від ходу лекції на сторонні справи.	
	0	Здобувач не приймає участі в лекційному занятті, порушує дисципліну, не слухає викладача, постійно відволікається або відсутній на занятті. Кожне пропущене заняття повинне бути відпрацьоване.	
Робота на практичному занятті	2	Здобувач бере участь в опрацюванні питань заняття (доповнення, відповідь на питання викладача), бере участь у вирішенні практичних завдань, виступає із змістовною доповіддю на питання за планом, проявляє ґрунтовну підготовку, висловлює власну точку зору щодо висвітлюваної проблеми й підкріплює її аргументацією, правильно відповідає на уточнюючі питання	

	1	Здобувач бере участь в опрацюванні питань (доповнення, відповідь на питання викладача), за умови, що відповідь буде правильною. Приймає участь у вирішенні практичних завдань але допускає несуттєві помилки.
	0,5	Здобувач уважно слухає інших і іноді доповнює відповіді на питання заняття та епізодично приймає участь у вирішенні практичних завдань при цьому відповіді не обґрунтовані і з помилками.
	0	Здобувач не приймає участі в занятті, порушує дисципліну, не слухає інших, постійно відволікається або відсутній на занятті. Кожне пропущене заняття повинне бути відпрацьоване.
Індивідуальне завдання	2	Індивідуальне завдання передбачає виконання здобувачем письмової роботи за обраною темою, яка має науковий характер і ґрунтується на аналізі інформації не менш ніж з трьох наукових джерел. Максимальну кількість балів отримують здобувачі, які демонструють належний рівень знань і розуміння теми, знайомство із основними тенденціями, виявляють аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення. Роботу оформлено відповідно до вимог.
	1	Індивідуальне завдання виконано частково та потребувало доопрацювання. Окремим частинам викладу бракує аналітичного характеру.
	0,5	Виконано частково, доопрацювання не було здійснене, терміни порушені. Роботі суттєво бракує систематичного аналізу й логічного та послідовного викладу. Робота містить фактографічні неточності та/або необґрунтовані судження.
	0	Завдання не виконано або виконано з порушенням вимог академічної доброчесності
	1-50	<i>Підсумковий контроль (екзамен) проводиться у вигляді усних відповідей на білети, що включають три питання. Підсумковий контроль може проводитися у вигляді тестів (50 питань) кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал.</i>
	50-41	Відповіді на усі питання білету відтворюються в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки. Здобувач показує при цьому глибоке оволодіння матеріалом, здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал.
	40-31	При відповіді на питання екзаменаційного білету відтворюється значна частина питань. Здобувач

Підсумковий контроль		виявляє знання і розуміння основних положень, певною мірою може аналізувати, порівнювати та робити висновки. Питання висвітлює повно, висвітлення їх завершене висновками, виявлене уміння аналізувати факти й події. Але у відповідях допущені несуттєві помилки, деякі незначні помилки, має місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, нечітко виражене власне ставлення до фактів.
	30-21	В відповіді відтворюються основні моменти питань без достатнього розуміння; здобувач у цілому оволодів суттю питань з даної теми, намагається аналізувати факти й події, робити висновки. Але відповідь неповна, припускаються помилки, припущені неточності.
	20-1	Оцінюється відповідь, що містить рівень елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів питань. Здобувач виявив неспроможність в повному обсязі висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно, безсистемно, з грубими помилками, відсутні розуміння основної суті питань, висновки, узагальнення. У відповідях припущені суттєві помилки.

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
97-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою
94-96			
90-93			
85-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані, якість виконання жодного з них не оцінена мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією-двома значними помилками.
80-84			
75 – 79		C	«Добре» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками або з однією-двома значними помилками.

70-74	Задовільно («зараховано»)	D	« Задовільно » – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, але прогалини не носять істотний характер, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконана, деякі з виконаних завдань містять помилки, робота з трьома значними помилками
65-69			
60-64	Незадовільно («не зараховано»)	E	« Достатньо » – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана або якість виконання деяких з них оцінена числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки
40-59		FX	« Умовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, потрібні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконана, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
21-40			
1-20		F	« Безумовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу не освоєний, потрібні практичні навички роботи несформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значного підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна:

1. Варій М.Й. Психологія особистості: навч. посібник Київ : Центр учб. літ., 2018. 591 с.

2. Геращенко О. В. Психологічна корекція поведінки схильних до бродяжництва підлітків : автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.06 Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2016. 24 с.

3. Лобанова А.С., Калашнікова Л.В. Робота з підлітками-девіантами: соціологічний та психологічний аспекти: підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Вид-во «Каравела», 2017. 470 с.

4. Методичні рекомендації для працівників ювенальної превенції з питань запобігання та профілактики небезпечних розваг дітей, пов'язаних із використанням мережі Інтернет / [уклад.: О.О. Євдокімова, В. В. Чумак, Ю. В. Александров та інш.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2019. 52 с.

5. Остапович В.П., Барко В.І., Ярема Н.Ю. та ін. Робота з дітьми з ознаками ризикованої поведінки: метод. рекомендації Київ: ДНДІ МВС України; Харків : Мачулін, 2017. 95 с

6. Психологічні аспекти ювенальної юстиції: навч. посібник уклад.: Л.І. Мороз, С.І. Яковенко, Ю.В. Меркулова, О.М. Пасько Одеса: ОДУВС, 2015. 228 с.

Допоміжна:

7. Немченко С. Г. Педагогічна корекція девіантної поведінки старшокласників загальноосвітньої школи: Монографія. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2018. 262 с.

8. Павелків Р. В. Вікова психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: Кондор, 2011. 468 с.

9. Психологічні механізми адаптації девіантів до сучасного соціокультурного середовища: Монографія / за ред.. Н.Ю. Максимової. К.: Педагогічна думка, 2015. 254 с.

10. Шиліна А.А. Психопрофілактика девіантної поведінки працівників поліції. Гл. 3, 3.4 // Психологія у професійній діяльності поліції: навч. посіб./ [О.О. Євдокімова, І.В.Жданова, Д.В. Швець та ін.]; за заг. ред. В.В. Сокурєнко; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 68 – 88

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

14. Пошукова система Google Scholar <http://scholar.google.com/>

15. Пошукова система Springer <https://link.springer.com/>

16. Пошукова система Scirus <https://www.elsevier.com/>

17. Пошукова система Google books <https://books.google.com/>

18. Пошукова система WorldWideScience.org <https://worldwidescience.org/>

19. Пошукова система DOAJ <https://www.doaj.org/>

20. Пошукова система DOAB <https://www.doabooks.org/>

21. Пошукова система SpringerOpen <https://www.springeropen.com/>

22. Система пошуку наукової інформації у відкритих архівах України (SSM) <https://oai.org.ua/>

23. Електронна бібліотека Наукова періодика України <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>